

Дайджест

Правові виклики у Львівському регіоні в умовах карантину

Львівська Регіональна рада з питань реформи
правосуддя

серпень 2020

THIS PROJECT IS FUNDED BY
THE EUROPEAN UNION

EXPERTISE
FRANCE

PRAVO-JUSTICE

Ця публікація була підготовлена за фінансової підтримки Європейського Союзу. Її зміст є виключною відповідальністю Львівської Регіональної ради з питань реформи правосуддя, і не обов'язково відображає погляди Європейського Союзу.

Восени 2018 року Проект ЄС «Право-Justice» розпочав свою активну роботу в регіонах в рамках підтримки реалізації реформ у сфері правосуддя на місцях. Зокрема у листопаді місяці 2018 року, у м. Харкові було створено **Донбаську Регіональну раду реформ правосуддя** для втілення реформи «знизу-вгору» - через донесення специфічних для регіону викликів і їх рішень на рівень центральних органів та організацію більш якісного обміну інформації щодо реформ сектору з центру в регіони та на міжрегіональному рівні. Завданням Ради є означення проблемних питань, що виникають в процесі проведення судової реформи, та підготовку узагальнених пропозицій щодо їх вирішення. Функціонування Регіональної ради має стати надійною основою для налагодження постійного фахового діалогу між регіонами і центром. На сьогодні, Регіональні ради реформ правосуддя функціонують у шести регіонах України.

Дані напрацювання з проблемних питань, що стосуються правничої сфери під час карантину були підготовлені членами Львівської Регіональної ради реформ правосуддя.

1. Правосуддя в умовах карантину.

Проблема: неоднаковий підхід в судах Львівського регіону до забезпечення доступу осіб до правосуддя, в тому числі до приміщень судів, одержання консультацій працівників суду, інформації про судові провадження, участі в судових засіданнях, відкладення судового розгляду, ознайомлення з матеріалами справи. Подекуди у різних судах регіону сформувалися неоднакові практики роботи суду в умовах карантинних обмежень. Учасники судових проваджень, в тому числі адвокати, які беруть участь у судових провадженнях в різних судах регіону, повинні весь час моніторити ситуацію в конкретних судах. В окремих випадках учасники судових проваджень відчували труднощі в реалізації їх процесуальних прав, зокрема, ознайомленням з матеріалами справи.

Варіант вирішення: можливо сформувані аналогічні правила роботи судів, якщо суди регіону будуть однаково застосовувати рекомендації Ради суддів України щодо особливого режиму роботи судів з врахуванням наявності випадків захворювання COVID-19 у конкретному суді.

Проблема: прояви подекуди неналагодженої або недостатньо ефективної комунікації працівників суду з користувачами послуг, наприклад, щодо інформування учасників справи про перенесення судових засідань, одержання копій рішень суду та користування іншими послугами суду.

Варіант вирішення: напрацювання загальних правил комунікації працівників суду з користувачами послуг, повідомлення про них на електронних ресурсах суду та контроль за їх дотриманням керівництвом суду. Забезпечення своєчасного попередження учасників провадження про відкладення судового розгляду важливо для особистої безпеки цих осіб.

Проблема: «кадровий голод» у окремих судах регіону, що призводить до порушення процесуальних строків розгляду справ, збільшення навантаження на суддів та відповідно може вплинути на якість правосуддя та рівень довіри до суду. Карантинні обмеження загострили проблему кадрового наповнення судів. Це зумовлено як захворюванням окремих суддів, так і питанням особистої безпеки суддів та працівників суду в умовах пандемії.

Варіант вирішення: призначення осіб, які пройшли відповідний добір на конкурсних засадах, на посади суддів в першу чергу в тих судах регіону, де критично гостро постала проблема кадрового забезпечення та навантаження на суддів є особливо високим. Врахування Вищою Радою Правосуддя та Президентом України особливостей функціонування судів в умовах карантину при формуванні політики кадрового наповнення судів.

Проблема: відповідно до результатів опитування адвокатської спільноти Львівського регіону, спостерігалися труднощі з роботою системи «Електронний суд», зокрема, з підключенням та користуванням окремими можливостями системи. Актуальність та затребуваність системи «Електронний суд» значно зросла в період карантинних обмежень, разом з тим, користувачі системи повідомляють про технічні проблеми функціонування системи, обмеження роботи її окремих складових, відсутність належної технічної підтримки. В період пандемії система «Електронний суд» залишається основним безпечним, а відтак, оптимальним способом користуватися послугами у сфері правосуддя. Позаяк збільшення затребуваності цієї системи виявило окремі її недоліки.

Варіант вирішення: усунення технічних проблем функціонування системи «Електронний суд», забезпечення належної технічної підтримки, проведення навчання та формування зрозумілих деталізованих інструкцій для користувачів системи. Використання карантинних обмежень для стимулювання більш широкої практики використання системи «Електронний суд» з метою формування практики її використання і після завершення карантину.

2. Безоплатна правова допомога в умовах карантинних обмежень

Проблема: з березня 2020 року обмежився доступ до безоплатної правової допомоги осіб, для яких складно комунікувати в дистанційному форматі через повне переведення системи безоплатної правової допомоги у Львівському регіоні в дистанційний формат надання послуг. Така форма функціонування регіональних центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги була зумовлена тим, що більшість клієнтів безоплатної правової допомоги належать до груп ризику розвитку важких наслідків у разі інфікування COVID-19. З часом ситуація з наданням очних консультацій змінилася та центри надання БПД запровадили можливість одержання консультацій як в очному, так і в дистанційному форматі.

Варіант вирішення: продовжити та розвинути практику змішаної форми надання безоплатної правової допомоги, яка поєднує очні консультації та консультування за допомогою різноманітних засобів зв'язку, в тому числі телефоном та через широко застосовувані месенджери. Очні консультації повинні відбуватися з суворим дотриманням карантинних обмежень. Такий формат роботи повинен бути адаптований до змін епідеміологічної ситуації в регіоні та слід враховувати належність клієнта до групи ризику. Разом з тим, якщо надання безоплатної правової допомоги дистанційно неможливо або виникає загроза зниження якості такої послуги через дистанційний формат її надання, за згоди клієнта, консультацію варто проводити очно. При цьому необхідно приймати індивідуальні рішення залежно від конкретної ситуації.

3. Адвокатська діяльність та медіація під час пандемії.

Проблема: карантинні обмеження зумовили необхідність змінити тактику ведення судових справ та надання інших послуг адвокатом, з'явилася потреба формувати новий підхід до комунікації з клієнтами та збереження якості адвокатської діяльності під час надання послуг дистанційно. Особливо важливим під час пандемії стало питання комунікації адвокатів з клієнтами, судами та іншими органами публічної влади. Протягом тривалого часу органи публічної влади не здійснювали особистого прийому громадян, дистанційний формат взаємодії часто був недостатньо ефективним, інститут адвокатських запитів до кінця не вирішив цю ситуацію. Чимало адвокатів регіону відзначили, що у період карантинних обмежень відчули труднощі із залученням нових клієнтів. Питання особистої безпеки адвокатів набуло особливого значення під час надання ними правової допомоги у кримінальних провадженнях.

Окрім цього, адвокати регіону повідомляють про випадки порушення їхніх прав у разі відмови брати участь у судових засіданнях з мотивів особистої безпеки, в тому числі, якщо адвокат належить до групи ризику. Труднощі виникають через різну практику роботи судів та неоднаковий підхід суддів щодо відкладення судового розгляду. Проблема загострюється, якщо клієнт заперечує проти дистанційного формату надання адвокатських послуг.

Варіант вирішення: формування на рівні адвокатського самоврядування регіону методичних рекомендацій щодо здійснення адвокатської діяльності під час пандемії, взаємодія органів

адвокатського самоврядування з органами суддівського самоврядування для напрацювання спільних алгоритмів вирішення типових труднощів в процесі комунікації адвокатів та судів, що зумовлені карантинними обмеженнями. Проведення Національною Асоціацією Адвокатів України дистанційних заходів у форматі вебінарів, обговорень тощо з окремих питань здійснення адвокатської діяльності під час карантину. Створення для адвокатів регіону можливостей одержати консультацію органу адвокатського самоврядування, якщо це необхідно.

Видається, що в умовах карантину через труднощі зі здійсненням правосуддя особливою актуальною стала медіація як альтернатива судовому розгляду. У Львівському регіоні присутня розвинена система медіації, нерідко послуги з медіації надають адвокати-медіатори, нещодавно в регіоні було запроваджено онлайн-ресурс медіації у кримінальних провадженнях. Саме тому період карантинних обмежень може сприяти формуванню культури та розширенню практики використання медіації на противагу судовому розгляду.

4. Нотаріальні послуги

Проблема: зміна формату роботи нотаріусів та тимчасове обмеження доступу до нотаріальних послуг. Нотаріуси регіону відчували зменшення попиту на нотаріальні послуги, що зумовлено зупиненням діяльності окремих осіб. Відповідно до Роз'яснення Міністерства юстиції з приводу особливостей надання нотаріальних послуг нотаріусам було рекомендовано вчиняти лише невідкладні нотаріальні дії, що обмежує доступ до нотаріальних послуг, які не є невідкладними, але при цьому клієнт відчуває потребу одержати їх швидко.

Варіант вирішення: розширення практики дистанційної комунікації з користувачами нотаріальних послуг (прийом заяв поштою, дистанційна комунікація з клієнтами по телефону та через інші засоби зв'язку). Прийом осіб та вчинення нотаріальних дій за чітко визначеним та оприлюдненим графіком із суворим дотриманням карантинних обмежень.

5. Юридичний бізнес

Проблема: частина представників юридичного бізнесу регіону змушена була тимчасово зупинити або обмежити свою діяльність. Перед юридичним бізнесом постала проблема забезпечення особистої безпеки працівників та клієнтів, особливо тоді, коли дистанційне надання окремих юридичних послуг неможливе. Карантинні обмеження вплинули на сферу юридичних послуг, так як у клієнтів виникла потреба у правовій допомозі з питань, які раніше не виникали (як от, оплата праці працівників під час карантину, юридичні аспекти проведення тестування працівників тощо). Проблемним виявилось залучення нових клієнтів. Подекуди результат окремих юридичних послуг, терміни їх надання були непередбачуваними через зміну епідеміологічної ситуації, обмеження транспортного сполучення (у разі, якщо послуга надається в іншому регіоні).

Варіант вирішення: представники юридичного бізнесу можуть відійти від класичного формату своєї діяльності, напрацювати нові правила функціонування, виробити адаптивні практики комунікації та надання юридичних послуг, взаємодіяти між собою та юридичним бізнесом інших регіонів з метою взаємної підтримки.